

MISCELANEA

SYMBOLISMUS VLADIMIRA SOLOVJEVA

Simona Koryčánková: *Владимир Соловьев. Горнее и Дольнее в поэзии Владимира Соловьева. Лексические ряды. Поэтические образы.* Spisy Pedagogické fakulty MU Brno, sv. 68, Brno 1999, 226 s.

Ačkoli patří filozofické koncepce Vladimira Solovjeva mezi ty nejvýznamnější inspirační zdroje ruské moderny nejen v oblasti poezie, ale i v oblasti dramatu, existuje jen málo prací, které by se jim věnovaly také z hlediska jejich symbolického významu. Ve vztahu k problematice ruského symbolistního divadla a teoretického směřování divadelníků přelomu století pak výkladová symbolika téměř vždy v obdobných studiích chybí, a to i přes to, že většina mlad-symbolistních básníků čerpá své základní symbolické obrazy právě z ideologických koncepcí tohoto filozofa či dokonce přímo z jeho vlastní básnické tvorby, která tak tvoří důležitou spojnici mezi literaturou a divadlem. O tom bezesporu svědčí i úspěch ruských her, inspirovaných touto poetikou, jež si (oproti předchozí experimentální tvorbě starosymbolistů) dokázaly vydobýt své místo mezi nejvýznamnějšími dramaty soudobé produkce a staly se tak plně konkurenceschopnými i ve vztahu k ostatním nesymbolistním projevům modernistického hnutí, uváděným na evropských scénách. Za všechny snad stačí jmenovat i u nás přeložené a dobře známé hry *Růže a kříž* či *Jarmareční bouda* A. Bloka.

Kniha o Vladimiru Solovjevovi přináší vedle rozborů lexikologických právě onen chybějící či chcete-li dosud opomíjený aspekt autorovy původní tvorby – tedy jeho (u nás téměř neznámou) poezii a výklad symbolů v ní obsažených. Ta je zde představena jako prostředník mezi filozofií a uměním, což pochopitelně propůjčuje této publikaci pocit jisté výjimečnosti, umožňující lépe pochopit některé souvislosti mezi utvářením estetických koncepcí mlad-symbolistů a jejich soupeřníků, uplatňujících se v tvorbě prakticky celé jedné generace ruských autorů. Základní filozofické myšlenky i básnické obrazy Solovjeva jsou zde představeny ve vztahu k jazyku a jeho symbolickému obsahu. Za důležitou lze pak považovat zejména snahu autorky o pojmenování Solovjevovy specifické schopnosti bezprostředního nazírání Boží pravdy, jejímž hlavním pramenem nejsou ony filozofické spekulace, ale právě poezie, plná mystických a spirituálních prvků, interpretovaných ve vztahu k esoterice a její významové symbolice jako jedné z možných alternativ, schopných popsat jen těžko uchopitelné významy, ukryté za slovy-symboly. Dělení symboliky podle principů hermetismu (jak nahoře, tak i dole), dává navíc tomuto pojmenování jasně vymezenou hierarchii vztahů, která je plně v souladu se symbolistní představou světa, a zároveň umožňuje chápat jednotlivé významy i v širším kontextu. Symboly získávají zpět svoji ambivalenci očím běžného čtenáře skrytou a jejich hledaný smysl navíc koresponduje také s formálním principem esoterické tradice,

stavící své základní zákony na přímém intuitivním poznání skutečnosti. Nevýhodou tohoto dělení je pak vzájemné prolínání symboliky náboženské se symbolikou přírodní, kdy se do jednotlivých významů projektují spíše prvky panteismu, než Solovjevova vize světa, integrující západní racionalismus a východní (byzantskou) kontemplaci. Interpretace tak směřuje k univerzalitě významů a pojmenování obecně platných abstraktních principů a místy opomíjí vztah mezi básnickou tvorbou a z ní vyplývajícími symbolistními koncepcemi. Myšlení o víře je přeneseno do symbolu hledání Boha a tedy i cesty člověka k němu (učení o Bohočlověku) a samozřejmě i do symbolu věčné Sofie – jako soukromého obrazu, který je nutné předat ostatním právě prostřednictvím poezie, schopné symbolicky pojmenovat tajemství ukryté za osobním čistě subjektivním prožitkem. Symbolistní vize Krávy, personifikované do ženského principu, je zde zosobněna v podobě jednotlivých atributů, přidělených danému symbolu. Souvislost s freudovskou psychoanalýzou či pozdějšími teoriemi C. G. Junga chybí.

Rozboru symboliky předchází několik kratších statí, uvádějících čtenáře do problematiky. Solovjev je představen jako člověk, filozof i básník. Velmi zdařile jsou nastíněny také základní filozofické ideje a estetické názory, korespondující s později vyjádřenými významy jednotlivých symbolů jeho tvorby. Za nesporný přínos lze považovat také ukázky Solovjevových veršů, umožňující přímou konfrontaci čtenáře s dílem. Nedílnou součástí knihy je také rozsáhlý soupis bibliografických údajů, reflektující především nejnovější ruské studie z 90. let, zabývající se tímto tématem.

Přínosem pro divadelní historiografii je pak bezesporu právě ona výkladová symbolika, která objasňuje některé ze zákonitostí utváření symbolistního dramatu v Rusku na počátku 20. století. Mnohé z interpretací symbolických struktur Solovjevovy poezie zde uplatněných umožňují totiž najít celou řadu analogií s uplatňováním symbolů ve struktuře divadelních her stříbrného věku ruské literatury.

Pavel Klein